

**PROCEDURA O POSTUPANJU
S UMJETNIČKIM PREDMETIMA NA SIGURAN NAČIN**

Na temelju 32. Statuta Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku, ravnateljica Muzeja likovnih umjetnosti Jasminka Mesarić, donijela je 18. svibnja 2018. godine

PROCEDURU O POSTUPANJU S UMJETNIČKIM PREDMETIMA NA SIGURAN NAČIN

Procedurom o postupanju s umjetničkim predmetima na siguran način (u daljnjem tekstu: Procedura) uređuju se način i uvjeti preventivne zaštite slika, skulptura i drugih umjetnina, smještaj i čuvanje umjetnina, rukovanje s umjetninama, materijali koji se koriste za odlaganje i rukovanje s umjetninama na siguran način, izlaganje umjetnina u izložbenom prostoru, označavanje umjetnina, preventivna zaštita umjetnina od krađe, provale i vandalizma, posudba umjetnina, kontrola primjene mjera preventivne zaštite i dr.

Ovu Proceduru dužno je u svakodnevnom primjenjivati sve obučeno i educirano muzejsko osoblje, a za efikasnu preventivnu zaštitu odgovorni su svi djelatnici Muzeja likovnih umjetnosti (u daljnjem tekstu: Muzej) koji su u okviru djelokruga svog radnog mjesta odgovorni da se muzejska građa i fundus čuvaju i izlažu prema propisima i pravilima struke.

Smještaj i čuvanje umjetnina u Muzeju

Muzejski fundus smješten je i čuva se u posebno opremljenim prostorijama - čuvaonicama umjetnina.

- pristup čuvaonicama u Muzeju imaju samo za to ovlaštene osobe, koje u čuvaonicu ulaze pomoću individualne šifre. Šifre za ulazak u čuvaonicu imaju samo kustosi voditelji zbirki. Ostali zaposleni ili gosti u čuvaonicu ulaze isključivo uz pratnju kustosa.
- čuvaonice su opremljene kamerama
- slike se čuvaju na mobilnim paravanima na izvlačenje. Ovaj sustav sastoji se od paravana koji su pričvršćeni - svaki na svoju - gornju i donju tračnicu. Paravani mogu biti izrađeni od čvrsto uokvirenih metalnih ili drvenih ploča perforiranih kao sito ili od rastera čvrstih žičanih mreža. Tračnice omogućuju izvlačenje svakog paravana te je na taj način moguće pristupiti umjetnini. Slike se vješaju s obje strane paravana. Za ovjes služe male čvrste "S" kuke. Razmak među paravanima ovisi o procjeni potreba zbirke (debljina okvira, hoće li biti vješana raspela, reljefi itd...), no udaljenost od 40 cm se smatra minimumom. Paravani ne bi smjeli biti tako visoki da skidanje slike iz gornjeg reda bude nespretno ili na bilo koji način rizično. Paravani visine 2,5 m smatraju se odgovarajućim.
- slike i skulpture se mogu također čuvati na policama s razdjeljcima napravljenima od drveta. Pregrade moraju biti veće od slika. Po policama i stranicama treba postaviti mekani materijal (npr. komade kartona ili saga), kao zaštitu slici i ukrasnom okviru od abrazije i udarca. Komadi saga mogu biti pokriveni plastičnom folijom (najbolje beskiselinskom folijom ili papirom) zbog zaštite hrapavih ili ornamentiranih okvira od zapinjanja o teksturu saga. Poželjno je slikama prije postavljanja u police ukloniti žice za ovjes i sve izložene vijke ili vješalice.
- ormar ili ladičar s razdjeljcima koristi se za odlaganje radova na papiru izvan okvira. Pojedini papiri unutar svake ladice čuvaju se umotani u beskiselinski papir ili foliju. Ni na jedan od spomenutih načina čuvanja slika ne smiju se držati poderane slike, slike kojima otpada boja ili su na drugi način oštećene. Oštećene slike (zato da ne bi došlo do gubitka dijela originalnog bojanog sloja) trebaju dočekati restauratora vodoravno postavljene na policama, licem prema gore. Ispod slike, unutar otvora

podokvira platno treba podložiti (knjigama, ljepenkom i sl.) u visini letvica podokvira. Tako će se spriječiti natezanje platna zbog vlastite težine i ujedno otpadanje boje zbog zbivanja. Ako police nisu zatvorene u ormar, slike moraju biti pokrivene folijom za zaštitu od prašine.

- slike na papiru i na metalu poželjno je čuvati na RV (relativna vlaga) od 15-40% - što stabilnije u tom rasponu. Čuvanjem slika na papiru i slika na metalu u stabilnim suhim uvjetima (RV 15-40%), onemogućuje se ili bitno smanjuje razvoj korozije metala i razvoj destruktivnih kemijskih aktivnosti u papiru.
- slike na platnu i na drvetu treba čuvati na RV (Relativna vlaga) 45-65% - što stabilnije u tom rasponu, dakle na normalnoj RV zraka. Slike na platnu, zaštićene poledinskom zaštitom ili impregnirane voskom, uglavnom ne toleriraju oscilaciju RV veću od $\pm 6\%$ dnevno i 7% tjedno. Slike na drvetu, stare slike na platnu, te pozlaćeni ili štuko ukrasni okviri trebali bi se čuvati u strogo stabilnim uvjetima: RV s maksimalnom oscilacijom od: $\pm 2\%$ dnevno, $\pm 5\%$ tjedno, $\pm 7\%$ mjesečno, sve u rasponu normalne RV 45-65%. Za održavanje idealnih uvjeta koristi se humidistat.
- okvirne vrijednosti za čuvanje skulptura: gips i metal: oko 40% RV; drvo, kamen, keramika: $50 - 55\%$ RV

Fizičko rukovanje s umjetninama

Da bi se izbjegle mehanička oštećenja umjetnina, potrebno je pridržavati se sljedećih uputa:

- ne riskirati oštećenje slike ili skulpture premještajući je i onda kada to nije nužno
- oni koji rukuju slikama i skulpturama trebaju poskidati i odložiti nakit: lančiće, narukvice, prstenje, koji su čest uzrok mehaničkih oštećenja
- prije premještanja treba pripremiti mjesto na koje će rad biti odložen
- ako sliku odlažemo uza zid treba ju položiti na podlogu s koje neće kliziti (spužva, krpe, kartonski ili drveni podlošci i sl.)
- ako naslanjamo sliku uz sliku (što inače treba izbjegavati), onda uvijek naslanjamo lice na lice i poledinu na poledinu, i to tako da se slike naslanjaju na okvire, stoga moraju biti približno istih dimenzija, ili podokvire, a nikada tako da dio jedne slike ili okvira zadire u platno ili drvenu tablu druge. Treba ih položiti naizmjenice, vertikalno i horizontalno.
- ako odlažemo više slika, grupiramo ih po veličini
- nikada ništa ne naslanjati, ma koliko bilo lagano, na lice, ali ni na poledinu slike ili reljefa
- na sliku i okvire te na druge umjetnine nikada ne lijepiti ljepljive trake ("selotejp") i ne vezati užetom
- kod uokvirenih slika provjeriti je li slika dobro pričvršćena u okvir. U isto vrijeme pomicati samo jednu sliku. Ako je slika veća, neka je premještaju dvojica. Nikada sa slikom u rukama ne hodati unatrag. Sliku treba prihvatiti s obje vertikalne bočne strane okvira ili podokvira, ili s donje i bočne strane. Nikada sliku ne premještati držeći je za gornji dio okvira ili za uže na koje je inače ovješena. Pripaziti da uže (sajla ili flags) ne pritišće poledinu ili lice slike, ili da tijekom premještanja lupa u njih. To kasnije može proizvesti pojavu krakelira
- ako je okvir ukrašen rezbarijama ili drugim ornamentom, pripaziti da ga se ne ošteti. Držati okvir tamo gdje je on jak, a ne za osjetljive ukrase. Nikada ne gurati prste između platna i podokvira. Sliku nositi i odlagati u vertikalnom položaju, osim ako restaurator ne zahtijeva drukčije
- nikada ne treba sliku vući već ju treba nositi i ne treba ju ostavljati na podu
- ruke trebaju biti čiste. Nositi pamučne rukavice i rukovati samo s umjetninama koje su u dobrom stanju – oštećene prepustiti restauratorima

- svaki muzejski predmet tretirati kao da je najvredniji u zbirci.
- samo oni koji doista znaju kako rukovati umjetninama smiju upravljati timom tehničara. Samo jedna osoba upravlja premještanjem - kustos ili muzejski tehničar i njene upute se trebaju slušati. Sve sugestije i komentare treba usmjeriti ka toj osobi.
- previše ruku podjednako je opasno kao i premalo. Ako se premještaju velike slike ili skulpture, ne treba zaboraviti na sigurnost ljudi
- ako netko zamijeti bilo kakvo oštećenje umjetnine treba obavijestiti osobu koja upravlja premještanjem. U slučaju premještanja slika kolicima ili kakvim drugim transportnim sredstvom, nikada ga ne pretrpavajte.

Materijali koji se koriste za odlaganje i sigurno rukovanje umjetninama

- za sprečavanje dodira umjetnina s kiselim materijalima koriste se materijali koji nose oznake muzejske ili arhivske kvalitete ("museum quality", ili pokatkad "archival quality"), poglavito je tu riječ o beskiselinskim ("acid free") materijalima
- za umjetnine uvijek treba upotrebljavati materijale muzejske, arhivske ili još bolje konzervatorske kvalitete (za umatanje, prekrivanje, za svaki kontakt sa umjetninom). Muzejska, arhivska ili konzervatorska kvaliteta su termini kojima su označeni materijali koji su trajni, postojani i kemijski stabilni
- uobičajeni papiri za pakiranje, obično plave ili sive boje ("pak-papiri") su kiseli i zato opasni i ne smiju se upotrebljavati, a često su i abrazivni
- tkanine: čiste bijele pamučne tkanine su neutralne i njima možemo prekrivati umjetnine da ih zaštitimo od prašine, ali kako one mogu reagirati s nečistoćama iz zraka, valja ih prati jednom godišnje. Ne treba ih stavljati na lice slike, pogotovo ako je površina slike raspucala i ako je započeo proces otpadanja ljuski, jer tada platno lako zapinje o rubove ljuski
- preporuča se korištenje beskiselinskog papira (komercijalna imena: Retex, Tyvek). Oni nisu značajnije abrazivni, nepromočivi su, postojani (ne propadaju) i izvrsno štite od prašine. Neprozirni su i pomalo slični meki papir (otuda i uobičajen naziv - beskiselinski papir). Kemijski su trajno neutralni. Služe za prekrivanje slika, pakiranje, podlaganje (rezbarija okvira itd.)
- beskiselinski papir treba tretirati kao potrošni materijal. Kao i kod tkanina, ne preporučuje se prekrivanje lica oštećenih slika beskiselinskim papirom jer dlačice papira lako zapinju za rubove ljuski
- preporuča se korištenje beskiselinske prozirne plastične folije (komercijalna imena - Hostaphan, Melinex, Mylar). One su kemijski neutralni materijali koji ne sadrže nikakve aditive, koji su sadržani u mnogim drugim plastičnim materijalima. Mogu se variti, tako da se bez upotrebe ljepila od njih mogu sačiniti vreće i vrećice već prema dimenziji predmeta. Velika prednost im je prozirnost koja nam omogućuje vizualni kontakt sa slikom. Nisu abrazivni i izvrsno štite od prašine
- folija s mjehurićima: folija s mjehurićima (jastučićima) također je kisela. Služi za sprječavanje oštećenja od mehaničkih udaraca, ona udarce amortizira. Zato često služi pri pakiranju. Ne treba stavljati foliju s mjehurićima izravno na sliku ili osjetljivi rezbareni okvir. Prije toga treba zaštititi osjetljive površine s nekoliko slojeva beskiselinske folije i beskiselinskog papira. Ne držati slike upakirane u folije s mjehurićima dulje vrijeme
- ruke (dlanovi i prsti) ma kako čisti bili, mogu sadržavati ulja, soli i kiseline. Pri dodiru to se prenosi na sliku. Iako oštećenja nisu uvijek odmah uočljiva, dodir prstima šteti slici. Pamučne rukavice omogućuju jednostavnu i jeftinu zaštitu. Zato kad god se rukuje slikama, obvezne su rukavice.

Ukrasni okviri slika

- ornamentirani okviri iziskuju posebnu pažnju pri rukovanju, pri čemu se često mogu otkrhnuti njegovi dijelovi. Zato prije premještanja posebno bogate okvire treba prethodno zaštititi od mehaničkih udaraca. Pozlata ukrasnih okvira, posebno onih starijih, sačinjena je od tankih zlatnih listića koji se lijepe na podlogu. Ima i okvira obojanih u zlato ili srebro, ali samo pravo zlato zadržava trajno karakterističnu žutu boju i sjaj. Originalni okviri sa zlatom često se premazuju bojama koje nemaju istu teksturu kao zlatni listići, ali imaju sličnu boju. No one s vremenom mijenjaju boju. Iako obnova pozlaćenog okvira takvim bojama (npr. broncom) naizgled i u prvo vrijeme daje dobre rezultate, ona je odgovorna za uništavanje mnogih dragocjenih ukrasnih okvira. Zato nikada ne treba na svoju ruku uljepšavati zlatne okvire broncom ili bilo kakvom zlatnom bojom, već pitati stručnjake za savjet. Radije okvir ostaviti s oštećenom originalnom pozlatom nego da ga se trajnije ošteti.
- ukrasni okviri smiju se čistiti isključivo mekim i nježnim četkama. Vlažna krpa ili sredstva za čišćenje namještaja mogu lako skinuti zlatne listiće
- kada slika nije na zidu, na izložbi ili nekom drugom mjestu, potrebno je na okviru provjeriti stolarske spojeve, njihovu čvrstinu kao i sve metalne aplikacije ako ih ima. Posebno treba provjeriti čvrstinu kuka za koje se slika u okviru vješa. Kod prislonjenih ili polegnutih ornamentiranih okvira treba međuprostore ornamenata ispuniti mekim materijalom (beskiselinskim papirom, krpama ili sl.). To će umanjiti opasnost od mehaničkih oštećenja

U izložbenom prostoru

- po hladnom vremenu, ako se radi o grijanom prostoru, zrak ne treba umjetno ovlaživati jer je u prosjeku prihvatljivo vlažan. Nagle oscilacije RV (relativna vlaga) vanjskog zraka mogu se amortizirati higroskopsnim materijalima
- reduciranje grijanja zimi uz programiranje posjeta. U vrijeme posjeta temperatura ne treba prelaziti +10° C. Posjetitelji mogu zadržati kapute na sebi da im bude ugodno tijekom obilaska. Čuvari se mogu izmjenjivati odlazeći u toplije prostorije u kojima nema umjetnina osjetljivih na RV
- treba izbjegavati neposredan utjecaj toplih izvora svjetla na slike
- zbog ovisnosti RV (relativna vlaga) o temperaturi, odnosno zbog dehidriranja koje izaziva zagrijavanje, slike se ne smiju zagrijavati izravnim osvjetljivanjem reflektorima, niti se reflektori smiju postavljati u vitrine
- najosjetljivije slike trebale bi primiti manje od 100 000 lux sati godišnje; srednje osjetljive slike trebale bi primiti manje od 200 000 lux sati godišnje
- mrak je jedina prava zaštita od fotokemijskih promjena. S obzirom da je svjetlo nužno da bi se slike mogle vidjeti, treba naći kompromis između zahtjeva za očuvanjem predmeta (mrak) i zahtjeva gledatelja (svjetlo). Najosjetljivije slike treba izlagati samo povremeno izmjenjujući ih s onima u čuvaonici
- najveću štetu na slikama izaziva dodir sa staklom. Slike ne smiju biti licem prislonjene na staklo jer su tada kemijske reakcije sa štetnim tvarima neizbježne
- sredstva za čišćenje stakala, namještaja i sl. ne bi se smjelo prskati po vitrinama u kojima su slike, pa čak ni u prostorijama u kojima se nalaze, jer često sadrže štetne sastojke od kojih je osobito štetan klor i njegovi spojevi. Disperzija štetnih kemikalija bit će manja ako se sredstvo za čišćenje prvo nanese na krpu kojom se onda brišu stakla ili drugi dijelovi vitrine
- podove ne treba prati s velikom količinom vode niti ih se smije namakati agresivnim kemikalijama koje dugo isparavaju

Upute za vješanje slika/umjetnina u izložbenom prostoru u Muzeju ili na posudbi u drugom prostoru

- zid na koji se vješa slika mora biti čvrst, što u mnogim prostorima nije uvijek tako. Na zid koji se raspada i kojemu je žbuka popustila slike se ne smiju vješati. U tom slučaju prvo treba obraditi zid. Za ovjes se upotrijebljavaju kvalitetne metalne kuke i (najčešće) plastične moždanike (tiplje) i treba biti siguran da se tiplje neće izvući iz zida i da će kuka držati. Veličine tiplje i kuka određuju se prema veličini i težini slike, a za osobito teške slike moguće je u zid ugraditi dvije ili čak tri kuke na koje će biti položen donji rub slike
- slike na posudbi izvan Muzeja najčešće se vješaju za unaprijed montirane metalne držače (obično cijevi) koji se već nalaze na zidu. Treba svaki put iznova provjeriti njihovu čvrstinu, a kod posebno teških slika treba provjeriti može li profil držača izdržati težinu. Same slike vješaju se na metalne kuke pričvršćene na ukrasni okvir.
- lica slika ovješanih pod kutom bolje su zaštićena od prašine. Da bi se spriječilo taloženje prašine na poleđinu slike, ovako ovješene slike moraju imati poleđinsku zaštitu

Izlaganje slika

- pri izlaganju slika općenito treba imati u vidu njihovu sigurnost i povoljnu okolinu. Uobičajeno mjesto za izlaganje slike je zid
- najbolja mjesta za vješanje slika s aspekta zaštite su ona na kojima je moguće sigurno montirati kuke, podalje od izvora topline (peći, radijatori, kaloriferi), gdje je RV (relativna vlaga) povoljan i stabilan i gdje slika nije izložena sunčevim zrakama
- slike je bolje vješati na unutarnje nego na vanjske zidove zgrade. Vanjski zidovi su izloženi utjecaju klime i insolaciji pa se njihova temperatura naglije mijenja. U zagrijanoj prostoriji vanjski zidovi mogu zimi biti znatno hladniji od ostalih sve do njihova rošenja, a ljeti isti zidovi mogu biti mnogo topliji, pa će se vlaga skupljati (kondenzirati) na hladnijoj slici
- slike postavljene iznad izvora topline izložene su velikim oscilacijama temperature i RV-a. Kada je grijanje uključeno temperatura je visoka, a kada ne, slika se naglo hladi. Topli zrak se uspinje, noseći prljavštinu i prašinu. Čest izvor nečistoća su podne obloge (tepioni svih vrsta, sagovi i sl.), posebno ako se nedovoljno održavaju. Tako slika iznad izvora topline prima mnogo više nečistoće od drugih u istoj prostoriji. Toplina osim toga može omekšati sliku (završni sloj laka) na koju se onda lakše hvataju čestice, a štete uzrokovane grijanjem se na slici akumuliraju te ih ne treba vješati iznad izvora topline
- voda se na izloženoj slici pojavljuje kad nastupi rošenje, odnosno kad se na njoj kondenzira vlaga iz zraka. To se može dogoditi kada je RV prostorije visok, zrak topao, a slika hladna
- voda do slika na izložbi može doprijeti i zbog pucanja vodovodnih, kanalizacijskih ili toplovodnih cijevi. Stoga je redovita kontrola njihove ispravnosti nužna. Pri projektiranju izložbenih prostorija (novogradnja ili adaptacija) treba izbjegavati postavljanje ovih instalacija kroz ili iznad prostorija u kojima se izlažu slike
- niska i visoka RV kao i naglo mijenjanje vrijednosti RV-a nisu dobre za slike. Niska RV umanjuje kemijske promjene, ali zato uzrokuje mehanička oštećenja. Visoka RV umanjuje opasnost od mehaničkih oštećenja, ali zato povećava opasnosti od bioloških organizama kao što su gljivice i plijesni. Slike ne treba izlagati u prostorijama s visokim ili niskim RV-om, kao ni u onima u kojima nastaju nagle promjene vrijednosti RV-a

- slike treba čuvati od sunčeva svjetla, velike i dugotrajne izloženosti jakom umjetnom svjetlu i posebno od utjecaja UV zračenja. Na sliku ne smije padati sunčevo svjetlo, a umjetno treba biti što slabije i sa smanjenim emitiranjem UV zračenja. Nestabilne boje slike zbog utjecaja UV zraka mogu izbljediti
- slike ne bi trebalo osvjetljavati s više od 150 do najviše 200 lux - a. Kad god nema posjetitelja svjetlo treba biti ugašeno, odnosno treba bitno smanjiti intenzitet osvjetljavanja. Ako su unutar vitrina postavljena svjetla tada vitrine na vrhu trebaju imati rupice ili kakve druge otvore kako bi toplina kroz njih izlazila u prostoriju, čime se smanjuje zagrijavanje vitrine

Označavanje umjetnina

Umjetnina treba označavati na sljedeći način:

- inventarni brojevi apliciraju se na ukrasni okvir slike ili na podokvir ili na oba okvira uvijek sa stražnje strane. Najčešće se brojevi (slova) upisuju na donji desni kraj okvira. Brojke (slova) trebaju biti čitki, visine između 4 do 5 mm, a najjednostavnije ih je označiti lakom za nokte, tintom ili tušem.
- radovi na papiru u pravilu se označavaju na poleđini
- u slučaju primjene neke druge metode označavanja ista treba biti reverzibilna i mora postojati mogućnost da se bez štete po umjetnine oznake uklone

Preventivna zaštita od krađe, provale i vandalizma

- mjere preventivne zaštite od krađe, provale i vandalizma obuhvaćaju definiranje dostupnosti prostorija korisnicima (kustosi, drugo osoblje, posjetitelji itd.), ugradnju automatskih dojavnih sustava (alarmi), planiranje i uvježbavanje intervencije, čuvarsku službu, obuku osoblja sve do utvrđivanja pravila ponašanja za osoblje i posjetitelje (odlaganje torbi, kišobrana, kaputa i sl.).
- distanceri su tradicionalno pomagalo na izložbama. Obično se sastoje od stupića među kojima se postavlja uže, a često kao distanceri služe najraznovrsnije ograde. Postavljaju se pred sliku ili više njih i određuju dokle se posjetitelj smije približiti eksponatu
- pred lice slike, a iza ukrasnog okvira, može se postaviti staklo ili pleksiglas. Na taj način će slika biti zaštićena od namjerne štete koju može prouzročiti poneki zlonamjerni posjetitelj. Tako opremljena slika zaštićena je od udaraca, noža, kiseline ili od grafita koje bi posjetitelj na njoj htio ostaviti. Pri ugradnji stakla ili pleksiglasa lice slike ne smije na njih biti prislonjeno već se mora ostaviti barem 2-3 mm slobodnog prostora
- slike ili medalje mogu biti izložene u posebnim plitkim vitrinama izrađenim za tu namjenu. Vitrine služe za izlaganje samo posebno vrijednih slika i to u slučajevima kad je za njih potrebno, osim zaštite od oštećenja, osigurati i potrebnu mikroklimu (to se najčešće čini silica gelom)
- MLU ima ugrađen sigurnosni sustav koji uključuje nadzorne kamere unutar prostora te na vanjskom pročelju zgrade, vatrodojavni sustav, te alarm koji se kad je uključen, aktivira pri svom pokretu u Muzeju ukoliko u njemu više nema nijednog zaposlenog na kraju radnog dana. Alarm ostaje uključen do dolaska prvog zaposlenika slijedećeg radnog dana, koji ga deaktivira unošenjem personalizirane šifre koju imaju svi zaposleni
- voditelj tehničke službe ima popis svih šifri
- sustav sigurnosti (tvrtka Sigurnost d.o.o. Osijek) bilježi i arhivira sve ulazne šifre koje su korištene za ulaz u čuvaonicu, a podaci o uporabljenim šiframa čuvaju se 365 dana.

Preventivna zaštita od požara i vode

- voditelj tehničke službe je osoba zadužena i certificirana za vatrodojavu, zaštitu na radu i sigurnost na radnom mjestu

Posudba umjetnina

- umjetnine koje se posuđuju za izložbe drugim ustanovama ili institucijama smiju biti otpremljene iz Muzeja samo uz pisani ugovor u kojem su naznačene obveze ugovornih strana, revers za preuzimanje radova, te policu osiguranja umjetnina u transportu, te protiv svih rizika tijekom trajanja posudbe. Bez navedene dokumentacije, umjetnine ne smiju napustiti Muzej
- umjetnine se na restauraciju upućuju samo uz potpisan revers o predaji ovlaštenim restauratorima, a pri povratku s restauracije potpisuje se revers o njihovom preuzimanju
- pri odlučivanju o posudbi umjetnina treba paziti na stanje umjetnina (+ procjena njihove osjetljivosti), duljinu posudbe, uvjete u kojima će biti na izložbi, kao i o uvjetima njenog transporta, što će omogućiti određivanje najbolje metode pakiranja i izbor materijala u koji će umjetnine biti upakirane
- umjetnine u lošem stanju se ne posuđuju
- u slučaju transporta većeg broja sličnih umjetnina, dobro je priložiti fotografije kako bi identifikacija pri raspakiravanju bila lakša
- na odredištu gdje će umjetnina biti izložena treba provjeriti: mikroklimu (RV i temperaturu) i mogućnosti njenog održanja, sigurnost slika (protupožarne i protuprovalne mjere), tim koji će otpakirati slike i njima manipulirati (njihovu stručnost).
- svako posuđivanje umjetnina zahtjeva revers s potpisima osoba koji predaju radove i onih koji ih preuzimaju, sa službenim žigom i datumom.
- umjetnine u transportu moraju biti dokumentirane. Jedan primjerak dokumentacije treba biti uz sliku a jedan uz pratitelja. Nužno je izraditi i priložiti upute za raspakiravanje slika ako je riječ o složenijem pakiranju slika. Ako se u jednom kovčegu nalazi više slika, dobro je u njega uložiti papir s rasporedom slika i njihovim fotografijama

Rizici od šoka i vibracija tijekom transporta

- vibracije transportnih sredstava ne mogu se izbjeći, ali se pakiranjem štetne posljedice mogu ublažiti. Prije transporta i pakiranja, kao i prilikom raspakiravanja prispjelih umjetnina, treba postupati s dužnim oprezom, smireno, promišljeno i planski. To posebno vrijedi za velike slike i skulpture. Opasnost donosi i unutrašnji transport (kolica, viličari, liftovi)
- u lokalnom transportu do terminala u kojem se umjetnine pretovaruju (kada putuju na veće udaljenosti) treba pripaziti na izbor kamiona, utovar, istovar, kao i da kovčezi u kamionu budu pričvršćeni kako ne bi šetali kamionom. Dobro je planirati rutu kroz grad i predvidjeti alternativnu rutu. Ako se umjetnine šalju na dug put (zrakoplovom, vlakom, brodom), treba računati na pretovar koji se obično obavlja mehanički (viličari, dizalice i sl.)
- šok treba izbjeći primjenom pjenastih materijala (spužve, plastične folije ispunjene balončićima zraka, pjene i sl.) u samom kovčegu kojim se oblažu rubovi umjetnine i koji učvršćuju umjetninu uz stranice kovčega
- rizici od vibracija mogu se znatno umanjiti postavljanjem zaštitnih ploča na pozadinu slike. Svaka slika u transportu trebala bi biti opremljena ovom zaštitom

- nije svejedno obavlja li se transport zimi ili ljeti, po kiši ili suncu. Važno je biti informiran o klimatskim prilikama na polazištu od kuda predmeti kreću i na odredištu kamo stižu. Prilikom transporta posebnu pažnju treba posvetiti očekivanim temperaturnim promjenama. Što su one manje, to je bolje. Zato treba pripaziti i na vrijeme transporta. Ako je zbog duljine transporta moguće, treba odabrati onaj dio dana u kojem je muzejska temperatura najbliža vanjskoj

Materijali za pakiranje umjetnina

- preporučljivo je umjetnine prvo pakirati u beskiselinsku foliju (hostaphan, melinex) koja ima glatku površinu tako da su oštećenja od abrazije minimalna, a kemijski je neutralna. Poželjno je da je drugi sloj od beskiselinskog papira (retex, tyvek), a tek treći od obične plastične folije. Ako se očekuju šokovi, onda je dobro upotrijebiti plastičnu foliju s mjehurićima. Kao zaštita od šoka može se upotrijebiti i valovita ljepenka, posebno ako je beskiselinska, koja može poslužiti i kao higroskopski materijal, ako je to potrebno. Zadnji, vanjski sloj neka bude od vodonepropusne folije.
- transport slika treba pratiti za to kompetentna i stručna osoba (tehničar, kustos, preparator)

Kontrola primjene mjera preventivne zaštite

- kontrola mjera preventivne zaštite podrazumijeva poznavanje svojstava zgrada u koje su umjetnine smještene, svojstava pojedinih prostorija (izložbenih i čuvaonica), svojstava samih umjetnina te poznavanje mjera koje valja u preventivnoj zaštiti provoditi
- kontrolu vrijednosti mikroklimе treba provoditi više puta dnevno. Kontrolu urednosti, čistoće (posebno prašine) prostorija u koje su smještene umjetnine nužno je provoditi barem jednom tjedno. Jednom tjedno treba pregledati čuvaonice i potražiti tragove prisustva kukaca, glodavaca, plijesni i gljivica. Ovlaživače, odvlaživače i HVAC¹ treba kontrolirati sukladno uputama proizvođača
- mjerne instrumente treba provjeravati (po potrebi i baždariti) jednom mjesečno ili barem tromjesečno. Kontrolu mjera protupožarne i protuprovalne zaštite za to ovlaštena osoba također treba redovito provoditi prema važećim propisima
- sukladno odredbama Zakona o muzejima Muzej je dužan svakih pet godina i u slučaju promjene ravnatelja obaviti popis/reviziju muzejske građe radi utvrđivanja stvarnog stanja fundusa. U postupku popisivanja muzejske građe utvrđuje se broj i stanje muzejskih predmeta, umjetnine koje su na posudbi izvan Muzeja, stupanj dokumentiranosti umjetnina i mjere zaštite
- u razdobljima između dvije revizije muzejske građe, a redovito pred kraj svake kalendarske godine kustosi obvezno podnose izvješće o stanju muzejske građe za zbirke čiji su voditelji
- najmanje jednom godišnje, a po potrebi i češće, kustosi su dužni obići i prekontrolirati muzejsku građu koja je na posudbi izvan Muzeja, a na području je Grada Osijeka, odnosno OBŽ, dok su za ostale posudbe izvan ovog područja, dužni kontaktirati posuditelje i pribaviti pisana izvješća o stanju umjetnina.

¹ Postrojenje koje regulira mikroklimu u više prostorija zgrade poznato je pod nazivom HVAC (heating, ventilation and air conditioning system)

Muzej likovnih umjetnosti
Ravnateljica:
Jasminka Mesarić, dipl. org. kult. djelatnosti

Broj: 118/7-2018.
U Osijeku, 18.5.2018.